

Nr 61

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående förvaringen av gift.

Andra lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I:633 av fröken *Stenberg* och nr II:789 av fru *Heurlin*.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, ”att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan huruvida ej i giftförordningen bör införas en särbestämmelse beträffande gift, att sådant ämne skall förvaras avskilt från andra varor och under lås”.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:789.

Gällande bestämmelser

Enligt *förordningen den 14 december 1962 om gifter och andra hälsofarliga varor (giftförordningen)* förstås med hälsofarlig vara varje ämne eller beredning som med hänsyn till varans egenskaper och användning kan befaras förorsaka död, sjukdom eller kroppsskada hos människor. De hälsofarliga varorna indelas i gifter och vådliga ämnen. Till gifter hänföres vissa ämnen som användes vid framställning av läkemedel och som medicinalstyrelsen förklarat skall betraktas som gift samt andra hälsofarliga ämnen, vars hantering är förenad med synnerligen stor hälsorisk. Till vådliga ämnen hänföres övriga hälsofarliga ämnen. Giftnämnden, som är den centrala myndigheten på området, utfärdar vägledande förteckningar över gifter och vådliga ämnen.

I giftförordningen lämnas regler som angår tillverkning, användning och införsel av hälsofarliga varor samt handel med sådana varor. I princip förutsätter dessa åtgärder antingen särskilt tillstånd eller att anmälan gjorts till yrkesinspektör eller annan myndighet. I 17 § stadgas att hälsofarlig vara vid utlämnandet från tillverkningsställe och försäljningsställe skall på förpackningen vara märkt på sådant sätt att riskerna för förgiftning eller annan skada genom varan i möjligaste mån begränsas.

I 18–20 §§ lämnas vissa föreskrifter om hantering av hälsofarlig vara. Sålunda skall hälsofarlig vara handhas och förvaras så att de med varan förenade riskerna i möjligaste mån begränsas (18 §). Transport av sådan vara skall ske under förhållanden, som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande (19 §). Förstöring eller annat oskadliggörande av hälsofarlig vara, som inte längre är avsedd

att användas för sitt ändamål, skall ske på betryggande sätt. Emballage, i vilket hälsofarlig vara varit innesluten, och redskap, som använts till sådan vara, skall handhas så, att kvarvarande rester av varan inte kan försöka skada (20 §). Till dessa bestämmelser ansluter ansvarsbestämmelser i 27 §. Enligt denna paragraf dömes den till dagsböter som åsidosätter nödig aktsamhet vid hantering av hälsofarlig vara eller vid handhavandet av emballage eller redskap, som använts till hälsofarlig vara. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet som med hänsyn till omständigheterna är att anse som ringa, utgår inget straff. Vid grovt brott kan straffet bli fängelse i högst ett år.

Med stöd av 29 § giftförordningen har *den 28 juni 1963* utfärdats en *kungörelse om tillämpningen av giftförordningen*. I denna lämnas föreskrifter om tillstånds- och anmälningsförfarandet, om förpackning och märkning vid överlåtelse samt om hantering av hälsofarlig vara. Enligt 16 § skall gift, som lagerhålls för yrkesmässig användning eller överlåtelse, förvaras avskilt från andra varor och under lås. Vådligt ämne, som lagerhålls för samma ändamål, skall förvaras avskilt från varor avsedda till förtäring. Enligt 18 § skall hälsofarlig vara, som tagits i bruk för yrkesmässig användning, under handhavandet vara försedd med lämplig märkning eller varningstext till förekommande av förväxling eller som skydd mot förgiftning. I andra fall än de nu nämnda skall enligt 19 § vid förvaring och annan hantering av hälsofarlig vara särskilt iakttagas, att varan förvaras på sådant sätt att den inte kan åtkommas av barn, att varan hålls väl avskild från varor avsedda till förtäring, att varan sedan förpackningen brutits om möjligt förvaras i det ursprungliga emballaget och i varje fall inte i kärl, som på grund av sin sedvanliga användning kan ge anledning till förväxling, att på förpackningen anbringad märkning inte skadas eller utplånas samt att meddelade varningsföreskrifter efterföljes. Åsidosättande av kungörelsens regler om hantering av hälsofarlig vara kan medföra ansvar enligt 27 § förordningen.

Historik

Giftförordningen tillkom genom statsmakernas beslut 1962. Till grund för beslutet låg ett av *giftstadgeutredningen* år 1961 avgivet betänkande.

Enligt utredningens förslag skulle hälsofarlig vara, som lagerhölls för yrkesmässig användning eller överlåtelse, förvaras på lämpligt sätt och vara försedd med uppgift om varans benämning. Gift skulle förvaras avskilt från andra varor och under lås. Vådligt ämne skulle förvaras avskilt från varor avsedda till förtäring. I övrigt lämnades i stort sett frihet att ordna detaljerna på sätt som kunde vara ändamålsenligt i det enskilda fallet.

I betänkandet behandlade giftstadgeutredningen frågan om förvaring under icke yrkesmässiga förhållanden, särskilt förvaring i hemmen, mera ingående. I det sammanhanget lät utredningen företa en undersökning av giftförvaring hos småbarnsfamiljer. Totalt intervjuades 206 representativt utvalda familjer. Det framkom att praktiskt taget alla (96 %) hade läkemedel eller tekniska preparat, som var mer eller

mindre giftiga. Endast hos 21 familjer kunde man anse, att förvaringen av gifterna var ordnad på ett godtagbart sätt. Giftstadgeutredningen fann att undersökningen klart gav vid handen, att allmänhetens förvaring av giftiga varor inte motsvarade ens lågt ställda anspråk på säkerhet. Utredningen menade dock att man stod inför ett säkerhetsproblem som knappast kunde lösas genom ytterligare föreskrifter i giftlagstiftningen. Vad som erfordrades var en starkt intensifierad upplysning samt aktiva åtgärder för att åstadkomma säkra förvaringsutrymmen, som genom utformning och placering verkligen blev använda. Utan att framlägga något konkret förslag framhöll utredningen som ett angeläget önskemål, att det allmänna på lämpligt sätt stödde upplysnings- och forskningsverksamhet, som kunde bidra till en säkrare förvaring av gifter. Ett angeläget krav var vidare, att standardinredning för kök försågs med sådana städ- och diskbänksskåp, som inte kunde öppnas av småbarn.

Vid remissbehandlingen av utredningens förslag anslöt sig flera instanser till utredningens förslag och uttalanden. Övriga instanser framförde inte någon erinran mot desamma med undantag för poliskammaren i Stockholm. Denna ansåg att skäl talade för strängare bestämmelser om förvaring av gift, i varje fall för förvaring vid yrkesmässig användning.

I *propositionen nr 184 till 1962 års riksdag* med förslag till bl. a. giftförordningen anslöt sig föredragande departementschefen till giftstadgeutredningens förslag. Han anförde bl. a. följande:

Såväl i hem som på arbetsplats är det betydelsefullt att förvaringen av gifter och andra farliga varor sker på ett ansvarsmedvetet sätt. För närvarande finns vissa bestämmelser om förvaring i giftstadgan. Dessa är ganska detaljerade och därigenom stela. De tar framför allt sikte på förvaringsbetingelserna inom handel och industri, men avser även förvaring i hemmen. Som framgår av en undersökning giftstadgeutredningen låtit utföra förekommer dock i hemmen en skrämmande nonchalans, då det gäller att skydda barnen för de förgiftningsrisker, som en bristfällig förvaring innebär. I likhet med utredningen anser jag att man här står inför ett problem, som inte kan lösas enbart genom lagstiftning. För att förbättra förhållandena måste därjämte en ökad upplysning sättas in.

De nya förordningarna bör sålunda upptaga endast allmänt hållna stadganden, syftande till att riskerna vid förvaring begränsas. I viss utsträckning avses närmare bestämmelser i förevarande avseende skola upptagas i tillämpningsförfattningarna men de allmänna stadgandena bör sedan på arbetsplatser, i skolor o. d. kompletteras med interna ordningsregler, som anpassas efter de särskilda förhållandena på platsen.

Riksdagen hade vid sin behandling av propositionen inte någon invändning att göra mot propositionens förslag i detta avseende. I enlighet med *andra lagutskottets utlåtande nr 43* uttalade riksdagen dock att det gäller att för allmänheten klargöra vilka risker som är förenade med hälsofarliga varor. Ökad upplysning och undervisning om användning, förvaring, inte minst i hemmen, transport och förstöring av sådana varor var, framhöll riksdagen, ytterst värdefull. Enligt riksdagens mening borde det vara en angelägen uppgift för tillsynsmyndigheterna att utforska lämpliga vägar för spridande av upplysning i dessa avseenden.

Frågan om förvaring av hälsofarliga varor berördes på nytt i en *interpellation* i andra kammaren under vårsessionen *innevarande* år. Mot bakgrund av en inträffad olyckshändelse tillfrågades socialministern om han övervägde att ta initiativ till en översyn av giftförordningens bestämmelser angående hantering och förvaring av gifter och andra hälsofarliga varor. I sitt svar redogjorde socialministern för gällande bestämmelser samt uttalade att han fann de rambestämmelser som giftförordningen innehåller lämpligt utformade. Om giftnämnden skulle finna att den påtalade olyckshändelsen motiverade ytterligare anvisningar för att undvika ett upprepande, utgick socialministern från att giftnämnden kom att meddela sådana.

Utskottet

Giftförordningen innehåller regler om hantering av hälsofarliga varor. Med sådana förstås varor som kan befaras förorsaka död, sjukdom eller kroppsskada hos människor. De hälsofarliga varorna delas in i gifter och vådliga ämnen. Till gifter hänföres i princip varor vars hantering är förenad med synnerligen stor hälsorisk. Till vådliga ämnen hänföres övriga hälsofarliga varor. Beträffande hanteringen föreskrives att hälsofarlig vara skall handhas och förvaras så att de med varan förenade riskerna i möjligaste mån begränsas. Transport av hälsofarlig vara skall ske under förhållanden, som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Förstöring eller annat oskadliggörande av hälsofarlig vara, som inte längre skall användas för sitt ändamål, skall ske på betryggande sätt. Den som åsidosätter nödig aktsamhet vid hantering av hälsofarlig vara kan dömas till böter eller i grova fall fängelse i högst ett år.

Till de ramföreskrifter som giftförordningen innehåller beträffande hantering av hälsofarlig vara ansluter vissa mer detaljerade regler i en tillämpningskungörelse. Enligt dessa skall vid lagerhållning för yrkesmässig användning eller överlåtelse gift förvaras avskilt från andra varor och under lås samt vådligt ämne förvaras avskilt från varor avsedda till förtäring. I andra fall skall vid förvaring av hälsofarlig vara särskilt iakttagas, att varan förvaras på sådant sätt att den inte kan åtkommas av barn och att varan hålles väl avskild från varor avsedda till förtäring. Den som åsidosätter tillämpningskungörelsens föreskrifter angående hantering av hälsofarlig vara kan ådömas straff enligt giftförordningens ansvarsbestämmelse.

I förevarande motioner görs gällande att giftförordningens regel om förvaring av hälsofarlig vara inte är till fyllest när det gäller gift. Motionärerna anser att giftförordningen bör kompletteras med en regel av innehåll att gift skall förvaras avskilt från andra varor och under lås. Deras yrkande går ut på att riksdagen skall anhålla om utredning av denna fråga.

Då den gällande lagstiftningen om hälsofarliga varor antogs år 1962 var statsmakterna ense om att giftförordningen endast skulle innehålla vissa allmänt hållna ramföreskrifter syftande till att riskerna vid förvaring skulle begränsas. Kompletterande föreskrifter skulle tas upp i tillämpningsförfattningar och i interna ordningsregler på arbetsplatser, i skolor och liknande. Avsikten med denna ordning var att

undvika den stelhet som kännetecknat tidigare lagstiftning och möjliggöra en reglering som kunde vara ändamålsenlig i varje enskilt fall. Under de år som systemet tillämpats har det såvitt utskottet kunnat inhämta fungerat bra. Till detta har bidragit att giftnämnden i sin funktion som högsta ansvariga organ på ifrågavarande område ägnat frågan om hälsofarliga varors hantering fortlöpande uppmärksamhet. Chefen för socialdepartementet har i ett interpellationssvar i våras uttalat att giftförordningens rambestämmelser om bl. a. förvaring av gift enligt hans mening är lämpligt utformade. Utskottet vill för sin del instämma i detta uttalande.

Mot ett genomförande av motionsförslaget kan även andra skäl anföras. I sak innebär det att de regler som enligt tillämpningskungörelsen gäller för förvaring av gift under yrkesmässiga förhållanden skulle utvidgas att gälla förvaring under icke yrkesmässiga förhållanden. Följden härav skulle bl. a. bli att förvaring av gift i hemmen vid straffansvar måste ske avskilt från andra varor och under lås. Även om allmänhetens förvaring av gift i hemmen i betydande utsträckning är bristfällig ur säkerhetssynpunkt och förbättrade förhållanden är angelägna, torde sådana knappast främjas genom strängare lagstiftning, vars efterlevnad för övrigt skulle blir svår att kontrollera. Vad som i stället erfordras för att komma till rätta med säkerhetsproblemen är upplysning och undervisning. Utskottet vill i detta sammanhang starkt stryka under vikten av att information om gifters och vådliga ämnens hälsofarlighet samt undervisning om hantering av sådana ämnen över lag ägnas intensiv uppmärksamhet.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet avstyrka bifall till motionerna. Utskottet hemställer,

att förevarande motioner, I:633 och II:789, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 november 1967

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Hübinette (h), Eric Carlsson (cp)*, Dahlberg (s), Erik Filip Petersson (fp), Högström (s) och Kilsmo (fp)*;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Gustavsson i Alvesta (cp), fröken Wetterström (h), herr Bengtsson i Varberg (s), fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Carlsson i Göteborg (s) och Jonsson (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.